

Budapest kártyázik.

Iria Viharos.

Budapesten sokan és sokat kártyáznak. Mi vagyunk a nagyvárosok közt a legkártyásabb város. Szórakozunk-e, vagy dolgozunk-e, a mikor kártyázunk? Hiszen a játék tudvalevőleg csak részben szórakozás, jórészt az erőfölösleg érvényesítése és a dolgozás utánzása. Van a játéknak olyan magyarázata is, hogy az élet fogyatékoságainak pótlása, hiányosságainak kiegészítése. A kártyázótól tehát joggal kérdezhetjük, hogy szórakozik-e, dolgozik-e, vagy pedig gyakorlati filozófiát művel-e? Ismeretes az egymást siettető kártyázóknak az a mondása, hogy: siessünk, mert nem szórakozni gyűltünk egybe. Egy dalszarnoki híres vigjátékból kelt világgá ez a mondás s egyenesen tudományos megállapítást fejez ki. A játék egyik elméletét hirdeti. Igenis, a játék csak nagyritkán szórakozás, sokkal inkább munkapótlás és életkiegészítés.

Az a vigjáték, a Kalabriás-parthie, különben is nevezetes alkotás. A viselkedések részleteinek színházi ábrázolása vele kezdődött meg. Belőle indult ki az új budapesti szindarab. Annak a szinpadi másolása, hogy az ember a cselekvése közben hogyan viselkedik. A tipikus viselkedések megfigyelése és ábrázolása ugyanolyan hatást kelt, mint valamikor a tipikus cselekvések szinpadai ábrázolása. Még nagyobbat: mert hiszen a tipikus cselekvésben, mivel mégis bele-belekeverődik valami egyéni akarás, valami sajátos körülményi befolyás, nem mindig ismerünk rá magunkra, míg a tipikus viselkedést látván, elragadtatva kiáltjuk, hogy ez az élet.

Mélységes igaza volt annak a vigjátéknak: mi budapestiek, ha kártyázunk, nem szórakozni gyűltünk egybe. Mi munkát mimelünk, utánzunk, vagy pótlunk, vagy pedig kipótoljuk az élet fogyatékoságát. Talán a legtöbb kártyázás a hiábavaló erőfölöslegünk érvényesítése. Annak a fölös erőnknek valahogy nyilvánulnia kell, de nincs mit csinálnia. Ezt az erőfölösleg-elméletet sokan fejtegették: költők és pedagógusok. A nép játszadozását és a gyermekjáték mámorát vele magyarázták. Spencer Herbert az életerő fölöslegének nyilvánulását látta benne. Talán az egész magyar kártyázás nem egyéb, mint »overflow of energy«, az életerő fölöslege. Ha a magyar életerő az élet fentartására és az élétszépítésre kellene: talán éppen csak annyi játékkedvünk volna, a mennyi a szórakozáshoz elegendő. Száz elfoglaltság, ezer balitélet elvonja a magyar életerőt attól, hogy a magyar világ életét értékesé, igazságossá, nemessé, széppé formálja, megmarad tehát fölhasználatlanul, fölösleggé lesz, munkapótlásra vágyakozik, kártyázásba merül ki. A magyar kártyázás ennek az életerőfölöslegnek érvényesülése, vagy pedig az élet fogyatékoságának játékos kiegészítése. A minden mindegynek leküzdése, a szürkeségnek ingerekkel, izgalmaikkal tarkítása. A magyar élet ugyanazért szürke, a miért az erő fölöslege olyan nagyon összegyülemlik, ebbe a szürkeségbe valahogy színtelket akarunk mázolni. Játsszunk, kártyázunk.

A budapesti kártyázás jórészt olyan, mint az egész magyar kártyázás. Nem munkakerülés, hanem munkapótlás, nem életpocsékolás, hanem élettarkítás. A budapesti kártyázó jelképesen dolgozik és jelképesen szépen él. A budapesti százezer kártyázó csupa

tudatlan munkára várás és szépségre vágyakozás. Ha valami nagy világváltozás folytán a munka és a szépség lehetőségei közelebb jutnának, ez a nagy tartaléksereg megmozdulna. Talán a világváltoztatás maga is táborot toborozhatna ebből a seregből, ha a maga akarásaival közel tudna férni azokhoz, a kiknek játszaniok kell, hogy valamiképpen érvényesítsék cselekvésre és gondolkodásra rátermettségüket.

A budapesti kártyázó tehát csak ritkán szórakozik; rendszeren munkásságot gyakorol, vagy életrendezést végez. Ezért sem tudok erkölcsiségi követelményeket prezentálni a kártyázóknak. A kártyázás csak néha erkölestelenség, ilyenkor bánjanak el vele a büntetni tudók. A törvény és a társadalom. Csak néha erkölestelenség, mint a hogy minden néha erkölestelenség, még a szerelem és az altruizmus is. A szerelmet azért, mert erkölestelenségé is tud lenni, nem szabad betiltani. Nem lehet erkölcsi követelménnyé tenni azt, hogy az emberek ezután ne legyenek szerelmesek. Az altruizmus is aránylag erkölestelenné válhatik, ha önzön az. Meinong különbséget tesz az önzetlen altruizmus és az önző altruizmus közt; az emberszeretet ahhoz tartozik, a kis körnek, csoportnak, családnak szeretete pedig ehhez. Ez a kis körü, szűk határu, önző altruizmus akárhányszor erkölestelen. Vajjon lehet-e azért tilalmassá tenni, vagy csak korholni is az altruizmust?

A kártyázás megítélésénél is óvatosan különböztessünk. Ne ítéljük el sem a szórakozó, sem az erőfölöslegét érvényesítő, sem az élet hiányosságait pótló kártyázókat. Ők éppen sggel nem erkölestelenek, csak éppen keresők. A szép szórakozásnak, az erő okes alkalmazá-

sának, az élet szép kiegészítésének lehetőségeit keresik. Öntudatlanul, akárhányszor tudatlanul. Nem rajtuk mulik, hogy rossz helyüért kereskednek s talán nem is bizonyos, hogy helytelen uton járnak-e.

A szórakozókról azt tartom, hogy nem tévedtek le arról az utról, a melyen menni akartak. Az ő kártyázásuk élmények és képzetek közül való kiszabadulás, vagy pedig olyan élmények közé való menekvés, a melyek amazokból kikapcsolnak bennünket. Az ő kártyázásuk beleszabadulás olyan derűs élményekbe, a melyek önmagukban, életünk-től, lelkületünk-től, munkánktól függetlenül megkapnak, foglalkoztatnak és kielégítenek bennünket. Az ő kártyázásuk pihenés, a mely foglalkoztatás, figyelem lekötése, valamiféle ellenfáradozás. Ellenmunka, ellengond, ellengondolkozás. Nem tudom, hogy helyes néven nevezések-e ezek, de ugyancsak játékproduktumok: gondolkozás mimelése.

A mi kártyázásunkat különben sem korholhatja az erkölcs, hiszen az erkölcs, legalább a néperkölcös: a nép életében kialakult kötelező szokás. Ilyen tételt az ember nem maga állapít meg, mert elverik érte, hanem valahonnan idézi. Minden ártatlan és minden igazabb is, mihelyt idézet. A magunk mondásai legfeljebb elmések, kivált ha olyanok, hogy az ellenkezőjük is érdekes, de igaznak csak az idézet igaz. A kártyázást néperkölcösek Ihering tétele alapján teszem meg. Parancsoló, kötelező szokásunknak, a mely valamennyink életéből alakult ki. A falu és a város életéből. A semmittevéből és a tenni akarásból, a szórakozásból és az élethiányok pótlásából. Az uralkodó osztályoknak és az ő élet szokásaik és életerkölcseik utánzására készített köröknek erkölcsi

közé alakult ezen az uton, ilyen módon a kártyázás. Tehát a látható, a feltűnő, az uralkodó erkölcsök közé tartozik. És a parancsoló, a hódító erkölcsök közé is.

A nem kártyázó különöz-számba megy, vagy olyan embernek tartják, a ki a maga tartózkodásával büszkélkedik. A nemkártyázást nem tudjuk magától értetődőnek tartani. Eltökéltséget, czélatosságot, hivalkodást, vagy akarozást látunk benne. Erkölcsi követelményekkel okvetetlenkedik néperkölcösi házi nyugalmában. A nemkártyázók olyanok, mint Ibsen Vadkacsájában a fiatal Werte Greger, a ki erkölcsi követelményeivel megbolygatja Ekdal Hjalmarék házi nyugalmát. Mi szórakozni, fölös erőt munkáltatni, életet kipótolni, munkát mimelni akarunk, ők pedig ezekből az aránylagos szépségekből ki akarnak tudni bennünket s nem adnak helyükbe mást. Ugy érezzük, hogy azzal, hogy nem kártyáznak, nemcsak egyszerűen nem kártyáznak, hanem ellenünk nem kártyáznak. A maguk különb, erkölcsösebb, okosabb voltát demonstrálják. Ezért tartjuk a nemkártyázást dölyfösségnek.

A nemkártyázás csak akkor hódíthat, ha nem éri be a maga demonstrálásával, hanem a kártyázás, mint játék helyett, más játékot ad. Más valamit, a mi mulatság, öröm, szórakozás, tudatlan munkamimelés, erőrvényesülés, életkipótlás. A nemkártyázás ne legyen erkölcsösség, hanem szebb mulatás, szebb játszadozás. Annak a követelménynek, hogy tanítsuk meg az embereket arra, hogy szereszenek dolgozni és tudjanak szépen mulatni, egyik nyilvánulása az, hogy tanítsuk meg őket a szép játékra. Csak a szebb játszás vehet véget a kártyázásnak.

A budapesti kártyázó divatjátékos. Nem

olyan, mint a külföld kártyázói, a kik a magul megszokott kártyajátékaihoz ragaszkodnak. A németnek, a francziának, angolnak rég játékaik vannak, s az unoka is, nem kegyeletesen hanem mint a maga játékeit, játszása őket. Valamelyest modernizálják őket, de nem pártolnak el tőlük. Jó ideig a mi vidékünk is állhatatos volt a kártyázásban. Igaz hogy nagyon sokféle játéka volt, de valamennyi váltogatta. A vidék tarokkozott, ferblizett, prefeánszozott, tartlizott, pikétezett, ka lábriaszt játszott. Kiki az izlése, vérmérséklet és egyéb körülményei szerint más-másfél kártyakomániába áll.

Sehol se játszottak annyiféle kártyajátékot mint nálunk. A magyar kártyázó kártya enciklopedista, mindenféle játékot tud s közük ki-kiválogatta a maga játékát. Ez a szabad választás megszűnt, a mióta egy-egy játék a divat hatalmával, ritmusával meghódítja az országot. Az emberek már nem az kártyázzák, a mi tetszik nekik, hanem a mi kártyázniok kell, hogy elmaradottaknak látszassanak.

Sehol se bizonyul be annyira a divatoság és a modernség nagy különbsége, mint a kártyadivatok változásában. A modernség mindig fejlődési állomás. Vagy már az új, vagy még csak a régítől való elidegenedés. A modernség mindig előbbrejutás, mindig azzal akar különbözni a régítől, hogy nála fejlődöttebb nála kiváltabb. A divatos csakis különbözőség csakis változás, éppenséggel nem fejlődési állomás. A modernség lesz, a divatot csinálják; a modernség kialakulás, a divat akarás. Előbb csak néhányan akarják, olyanok, a ki különbözni akarnak mindenkitől, a kik más képp akarnak jelentkezni, mint mindenki.

azt érik el, hogy most mindenki olyan, mint ők, s mindenki úgy jelentkezik, mint ők. A mindenkinek ez az utánzó kényszerűsége mindenkit magával sodor. Ez a divat hatalma. Az utánzás hömpölygő áradása pedig a divat ritmusa.

A budapesti kártyázásban divatok érvényesülnek. Parancsolnak s mindenki meghódol nekik. Legkonzervatívabb emberek, a kik minden életszokásukban maradiak, a kártyadivatnak engednek. Kénytelenek vele, hacsak magukra nem akarnak maradni. Hiszen az ember társasjátékot nem játszhatik magában, kénytelen tehát úgy játszani, azt játszani, a hogy, a mit a világ játszik. A budapestiek kártyadivatjai a vidékre is átragadnak s megkésve bár, de törve nem, országszerte is azt kártyázzák, a mi Budapesten divatos lett.

Az alsós kialakulása talán modernségi érvényesülés volt, de minden egyéb kártyajáték dominálása csak divat. Az alsósban a demokrácia gondolata nyilvánult meg. A jogokból kitagadott, lenézett *alsó* egyszerre hatalmi tényezővé lett. S a *vannak* révén a hetesek és a nyolczasok is valakik lettek. Hogy hódithasson, kompromittált egész sor játékkal, a tarokkal, a preferánszszal. Átvette tőlük a *tous les trois*-t, az *ultimót*, a *bettlit*. Egyetlen diadalmas modernségünkön, az alsóson, ime bevált az az igazság, hogy minden kompromisszum kompromittálás. Az alsós kompromittálta magát. A divat szeszélyessége új meg új formákat hozott neki s széthordta őket az országban. Közönséges divatjátéklá lett. Mindenütt játszották, mindenki játszotta s mindenhol az újabb, másnál-másabb változatai tartották.

S egyszerre csak *más* játék lett divatossá.

Valahol valakik különbözni akartak mindenkítől, a ki alsóst játszik és lorumot kezdtek játszani. Régi, gyerekes, jelentéktelen, egyenesen bárgyunak tartott primitív játékot. Egész Budapest lorumozik. Kaszinókban drága pénzen vett zsetonokon lorumot játszanak. Edzett alsósjátékosok, a kik a vesébe látnak s a veséket kiszedik, lorumoznak. Raffinált kártyások, a kik a finomságokat kihegyezik, furfangosak és kitanultak, nagypénzüek és játékdirágítók lorumot játszanak. Beigazolódtott az a tudományos megállapítás, hogy a divat a legsilányabb valamit jelentőssé teheti, ha az összesség megnyilvánulásává tudja tenni. Ime a lorum, a mely a legutolsó, a legbárgyubb kártyajáték volt, most társadalmi nyilvánulás, az összesség szellemének jelentkezése! Bizonyos, ugy-e, hogy a modernség és a divatosság közt nagy különbség van?

Természetes, hogy az utszéli szociológia, a mely nem is a társadalom, hanem a társaság utjainak szélén burjánzik és divatos bokrétába köttetik, a lorum diadalát is magyarázni igyekezett. Mért is kerekedett a primitív lorum a raffinált alsós fölé? Ugyanazért, a miért a művészetben az elfinomultságba s az elművésziesedettségre beleuntak és belefáradtak visszatérnek a primitivitáshoz. A lorum olyan, a milyen a trecentóhoz és a quattrocéntóhoz való visszatérés volt. A lorumozók a kártya preraffaelistái. Az alsós már csupa készség, csupa kifinomultság volt, menekülni kellett belőle a szent együgyűségbe.

Vagy talán a közgazdasági viszonyok szereztek diadalt a lorumnak? A pénz drága, a hitel drága, a vállalkozói kedv megroppant, a gazdasági mersz megesökkent. Az emberek visszahúzódnak csigaházukba s beérik az egy-

szerű, vékony koczkázatu üzletekkel. A kártyázás, a mely mint játék munka- és életutánzás, ugyancsak érvényesíti ezeket a gazdasági irányzatokat. Az alsós nagystilű, raffinált, nagymerésű játékvállalkozás, míg a lorum egyszerű, együgyű kis kártyaüzlet.

Talán a politikai helyzet vitte előre a lorumot. Az alkotmányosság megesappant, a ki teheti, félrevonul a pártélettől s a maga egyéni politikája csendjében magában morfondíroz. Ilyenkor az ember a kártyában sem szövetkezik partnerekkel, nem bizik senkiben, hanem társaságban is maga játszik. Lorumozik: mindig a maga játékát játszsza. Nem felel semmiért senkinek s nem csalódik senkiben.

Vagy talán az egyszerű, tiszta erkölcsök-höz való visszatérés a dőzsölő, akaródzó, mindenre kész, semmitől vissza nem rejtendő, minden hájjal megkent, erkölcsi skrupulusoktól érintetlen nagyvilágból. Tüntetés az elmerkantilizódottság ellen. Az alsós merkantil találomány, merkantil hódítás. A lorum a maga egyszerűségével az erkölcs diadala, az ország visszahódítása, a nem kívánatosak visszaszorítása.

Ugy lehet, hogy Budapest és az ország általános lorumozása ilyen megokolt, a kor akarásával is összefüggő divat, de bizonyos, hogy divat. És új népet hódított a kártyázásnak a régi mellé. Olyanokat, a kik a kártyázás nehézségeit látván, nem mertek kártyázni, bármennyire is kívánták a szórakozást, a fölös erő érvényesítését s életük szürkességének tarkítását. A lorum könnyű, a lorum együgyű, mindenki lorumozhat. A kártyadivat révén a kártyázás még általánosabb lesz. És Budapest rászolgál a kártyaváros névre is.